

«Ligen ho as trobat si as apres Cato»: la
presència dels *Disticha Catonis* en els *Verses
proverbials* de Cerverí de Girona i el *Libret de
bos ensenhamens* de Ramon de Cornet

Francesc Tous Prieto¹

¹Institut de Llengua i Cultura Catalanes, Universitat de Girona

Els *Disticha Catonis* són la col·lecció d'amonestaments més cèlebre de l'edat mitjana. Constituïda, originalment, per un conjunt de 144 dístics en hexàmetres, durant molts segles fou un llibre de text fonamental per a l'aprenentatge del llatí, va formar part d'antologies escolars d'àmplia difusió i va ser traduït i adaptat profusament en la majoria de llengües vernacles. Com és sabut, en occità es conserven fragments d'una sola traducció, publicats i analitzats per Meyer (1896) i Tobler (1897). Tot i així, Schulze-Busacker ha deixat constància en diversos treballs de la petja dels *Disticha* en composicions trobadoresques de caràcter didàctic, molt especialment, és clar, en les col·leccions de proverbis o d'amonestaments escrites per poetes occitanocatalans entre la segona meitat del s. XIII i la primera del XIV. De fet, tal com va assenyalar Taylor (1992, pàg. 25), els *Disticha* són un model formal de llarg abast en la llatinitat medieval, i qualsevol text didàctic escrit en dístics remet, de forma directa o indirecta, a Cató. És el cas, és clar, dels *Verses proverbials* de Cerverí de Girona, i del *Libret de bos ensenhamens* de Ramon de Cornet. El primer no només hereta dels *Disticha* l'esquema mètric, sinó que cita explícitament Cató (prov. 486; Coromines (1991, pàg. 144)) i inclou una mena d'antologia dels *Disticha* entre els prov. 1015-1095 (Coromines 1991, 286 i ss). El *Libret* de Ramon de Cornet (Navàs 2017, pàg. 535-570) també està constituït per dístics. Schulze-Busacker (1997) va considerar que era una «réécriture chrétienne» dels *Disticha*, atès que va detectar que dels 192 dístics conservats del *Libret*, 104 mantenen algun tipus de vincle amb versos del recull llatí (segons la seva terminologia, 37 repeses directes, 17 repeses parcials i 50 «rapprochements significatifs»).

En aquesta comunicació, més enllà dels deutes formals i estructurals que Cerverí i Ramon de Cornet contrauen amb el model llatí, ens proposem de fer una anàlisi comparativa de les diverses estratègies utilitzades per aquests dos poetes a l'hora d'incorporar a la seva obra material textual provinent dels *Disticha*. Un dels objectius fonamentals de l'estudi és valorar, malgrat les clares diferències que distingeixen la represa dels versos llatins en un i altre text, fins

a quin punt es pot establir un conjunt de categories clares que ens permetin avaluar amb precisió el grau de dependència real dels díctics respecte la font llatina, i fins a quin punt han mediat en el procés de traducció, adaptació o reelaboració productes com glosses o paràfrasis escolars, altres traduccions vernacles o altres fonts gnòmiques.

Referències

- Coromines, Joan, ed. (1991). *Guillem de Cervera, Versos proverbials*. Autors Catalans Antics 9. Barcelona: Curial.
- Meyer, Paul (1896). « Fragments d'une paraphrase proverbiale du Pseudo-Caton ». A: *Romania* 25, pàg. 98-110.
- Navàs, Marina (2017). « Les chansons, les jeux-partis et la poésie didactique de Ramon de Cornet. Édition critique ». Thèse pour le Diplôme d'archiviste paléographe. École nationale des chartes. 2 volumes.
- Schulze-Busacker, Elisabeth (1997). « Une réécriture chrétienne des *Disticha Catonis: Lo Libret de bos enenhamens* de Raimon de Cornet ». A: *Literatur: Geschichte und Verstehen. Festschrift für Ulrich Molk*. Ed. de H. Hudde i U. Schöning. Heidelberg: C. Winter.
- Taylor, Barry (1992). « Medieval Proverb Collections: The West European Tradition ». A: *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 55, pàg. 19-55.
- Tobler, Rudolf (1897). *Die altprovenzalische Version der Disticha Catonis*. Romanische Studien III. Berlin.